

Forord

»*Hvad var modernismen?*« - spurgte den amerikanske litteraturforsker *Harry Levin* i 1960, og fik med et enkelt sprogligt trick - fortidsformen »var« - tidens dominerende, næsten officielle kunstneriske bevægelse til at ændre karakter for øjnene af læseren: »modernismen« blev pludselig noget, der »havde været«, et historisk fænomen, hvis tid var løbet ud. Og i besvarelsen af spørgsmålet forsøgte han så at præcisere denne »historiske modernisme« for så meget desto bedre at kunne karakterisere den kunst, der var ved at bryde frem: »efter«-kunsten, »postmodernismen«.

Artiklerne i dette nummer af *Kultur & Klasse* fortsætter de foregående numres diskussion af fænomenet »postmodernisme«, og som det vil fremgå rejser de på forskellig måde spørgsmålet: »*Hvad var postmodernismen?*« - ikke for tomt, provokatorisk at mane fænomenet i jorden ved at erklære det for udlevet, udspillet, men for at pege på, at det har en historie, en forhistorie, der er betydeligt mere omfattende, end den aktuelle kulturjournalistik lader ane, og at en beskæftigelse med denne forhistorie (eller rettere: disse forhistorier, - for der er flere) kan fjerne nogle af de tvetydigheder, der har været dets ledsager i de sidste års offentlige debat. I denne forhistorie spiller ikke mindst Levins drilske spørgsmål en vigtig rolle: *Hvad var modernismen?* - og hvorfor måtte den vige?

Nummerets hovedartikel er den i dansk sammenhæng hidtil mest omfattende fremstilling af historien bag *begrebet* postmodernisme. *Jens F. Jensen* følger det fra dets opdukken i 50'ernes og 60'ernes USA frem til dets europæiske lancering i 70'erne og 80'erne, en svimlende tur gennem et labyrintisk henvisningsunivers, hvor de samme grundtemaer dukker op igen og igen, men i bestandigt nye teoretiske kontekster og betydninger. Det vises, hvordan begrebet gennem hele perioden har været anvendt som et fortættet udtryk for (indbyrdes meget forskelligartede) oplevelser af forbindelsen mellem kulturliv og samfundsliv i en historisk overgangsfase. Og *Jens F. Jensen*'s detaljerede og stofrige redegørelse for sit næsten detektiviske arbejde med begrebshistorien bliver på denne måde samtidig en bred gennemgang af de fleste centrale temaer i efterkrigstidens kulturdebat.

Den norske filosof *Arnfinn Bø-Rygg*'s afhandling *Modernisme, antimodernisme, postmodernisme* fra 1983 er endnu ikke udkommet i bogform, men har alligevel haft væsentlig indflydelse på diskussionen i Danmark, hvor den i lang tid har cirkuleret 'under jorden' i fotokopier. I sin artikel i dette nummer betragter *Bø-Rygg*, ligesom i afhandlingen, postmodernismen i et kunst- og æstetikhistorisk perspektiv som en forholden sig til den historiske modernismes indre modsætninger.

Nedbrydningen af det kunstneriske materiale og 'kunstmidlernes' frie disponerbarhed åbner flere muligheder for den postmoderne kunstner: på den ene side flugten tilbage i traditionalisme og eklekticisme, på den anden side postmodernismen som selvreflekteret, »dekonstrueret« modernisme.

Forholdet mellem modernisme og postmodernisme er også emnet for *Carsten Thaus* artikel, men her med et konkret udgangspunkt: Det arkitektoniske hverdagsmiljø, vi alle lever i, er et yderst bastant monument over modernismens indre modsigelser. I artiklen følges arkitektur-modernismen - funktionalismen, den internationale stil - fra den heroiske, fremskridtsoptimistiske fase i århundredets første halvdel, frem til dens aktuelle konsekvenser: destruktionen af den traditionelle by, nærmiljøets forarmning til betonørken, og på denne baggrund fremstilles de postmoderne arkitekters forskellige reaktioner: en arkitektur der i de fleste tilfælde vælger den første af de muligheder, *Bø-Rygg* taler om, - postmodernisme som pastiche.

Den postmodernistiske arkitektur har som megen anden aktuel kunst en lethed, en munterhed, en folkelig appel, men er også, som *Thau* påpeger, gennemtrængt af den samme melankoli, ironi og kynisme, som man finder i de »postmoderne filosofers« skrifter, og som dér ofte slår over i drømme om udfrielse og renselse gennem katastrofen. Baggrunden er klart nok det ustandseligt proklamerede sammenbrud i de traditionelle sociale og politiske forventningshorisonter, men hvad er baggrunden for og konsekvenserne af proklamationerne? Det diskuterer *Martin Zerlang* i sin artikel. Bag de aktuelle slogans om de »store fortællingers« sammenbrud ligger afvisningen af forestillingen om en sammenhæng mellem socialitet og kultur. *Zerlang* viser, hvordan denne afvisning snarere end at repræsentere et radikalt erkendelsesteoretisk opbrud må forstås som en tilpasning af erkendelsen til den aktuelle »decentrerede« samfundstilstand, men uden de tidligere erkendelsesteoriens bestræbelse på også at erkende tilstandens årsager og mulige følger. Overfor de »postmoderne filosofers« i egen forståelse »nøgterne« optagethed af de »små historier«, - der ifølge *Zerlang* er et aktuelt udtryk for kynikerens »oplyste falske bevidsthed« - sættes i stedet kravet om en endnu »større historie«, en historie der påtager sig at udanalysere de faktiske forbindelser mellem de blot tilsyneladende »decentrale« socialiteter og mentaliteter.

Nummeret afsluttes med to anmeldelser, - *Søren Schou* læser en »mellemtor« historie ud af *Morten Kyndrups* nye bog om *Det Postmoderne*, *Karen Nicolajsen* skriver om *Carsten Jensens* essaysamling *Sjælen sidder i øjet*.

Red.